

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DAXILI İŞLƏR NAZİRLİYİ
POLİS AKADEMİYASI

KAFEDRA

“CİNAYƏT PROSESİ”

FƏNN:

“HÜQUQ- MÜHAFİZƏ ORQANLARI”

ƏYANİ TƏHSİL

M Ü H A Z İ R Ə

MÖVZU № 12. Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanları

Vaxt : 2 saat.

Mühz : 2 saat

Sem: 2 saat

Tərtib etdi :

*“Cinayət” prosesi kafedrasının
rəisi polis polkovniki, h.ü.f.d*

Səyyad Ağayev

Mühazirə kafedra iclasında müzakirə edilməklə bəyanılmışdır.

Protokol № _____ “ _____ ” 2021–ci il. il.

BAKI - 2021.

Mövzu 12. Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanları

PLAN

1. Azərbaycan Respublikasında gömrük işi. Dövlət Gömrük Komitəsinin təyinatı və səlahiyyətləri
2. Gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsi formaları, gömrük orqanlarının istintaq, təhqiqat və əməliyyat-axtarış fəaliyyəti
3. Gömrük orqanlarında xidmət keçmə və gömrük orqanları əməkdaşlarının maddi-sosial təminatı

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, 2011.
2. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı (30 yanvar 1997-ci il).
3. Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi. Bakı-2021.
4. "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinin strukturu və Əsasnaməsinin təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı.
5. "Dövlət qulluğu haqqında" Azərbaycan Respublikasının 21 iyul 2000-ci il tarixli Qanunu.
6. "Gömrük orqanlarında xidmət keçmə haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu.
7. "Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının 28 oktyabr 1999-cu il tarixli Qanunu.
8. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi. 214.2.1. və 215.5-ci maddələr.
9. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. 206, 207, 209 və 213-cü maddələr.
10. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi. 15, 258-291, 293-295, 326-cı maddələr.
11. "Əməliyyat-axtarış tədbirlərinin həyata keçirilməsində əməliyyat-axtarış subyektlərinin səlahiyyət bölgüsü haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 iyun 2001-ci il tarixli Fərmanı.
12. Dərslik. C.Nuriyev. "Gömrük hüququ". Bakı, Qanun, 2004.
13. İnzibati xətalər haqqında işlərə baxmaq səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslərin Siyahısının təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı (28 sentyabr 2007-ci il).

14. Azərbaycan Respublikası Gömrük sisteminin 2007-2011-ci illərdə inkişafına dair Dövlət Proqramının təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı (1 fevral 2007-ci il).
15. Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə fasiləsiz xidmət illərinə görə əlavələrin ödənilməsi üçün xidmət illərinin hesablanması qaydasının təsdiq edilməsi haqqında Nazirlər Kabinetinin Qərarı (9 yanvar 2006-cı il).
16. M.Qəfərov, H.Eyvazov. Hüquq-mühafizə orqanları. Dərslik. Bakı, Qanun, 2011.
17. Azərbaycan Respublikası gömrük orqanlarının bayrağı haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (01 iyun 2001-ci il).
18. Azərbaycan Respublikası gömrük orqanlarının tanınma nişanı haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (01 iyun 2001-ci il).
19. Azərbaycan Respublikası gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri üçün xüsusi geyim formasının, fərqlənmə nişanlarının təsviri və onların təchizat normasının təsdiq edilməsi haqqında Nazirlər Kabinetinin Qərarı (05 aprel 2001-ci il).
20. Ərzaq payı ilə təmin olunan gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin siyahısının təsdiq edilməsi haqqında Nazirlər Kabinetinin Qərarı (20 sentyabr 2002-ci il).

Giriş

Müstəqillik əldə edən Azərbaycan dövlətinin gömrük işini malların və nəqliyyat vasitələrinin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədlərindən keçirilməsinin qaydaları və şərtləri, gömrük ödənişlərinin alınması, gömrük rəsmiləşdirilməsi, gömrük nəzarəti və gömrük siyasətinin həyata keçirilməsinin digər vasitələri təşkil edir.

Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanları vahid sistem təşkil edən hüquq-mühafizə orqanlarıdır. Gömrük orqanlarına rəhbərliyi Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi həyata keçirir. 30 yanvar 1992-ci ildə "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin yaradılması haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı ilə Gömrük Komitəsi yaradıldı. Komitə əsasən Azərbaycan Respublikası Gömrük İdarəsinin bazasında yaradılmışdı.

Dövlət Gömrük Komitəsi Azərbaycan Respublikasında gömrük işi sahəsində dövlət siyasətini həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır. Dövlət Gömrük Komitəsi ona həvalə edilmiş vəzifələri bilavasitə özü və ya tabeliyində olan gömrük orqanları, idarə və təşkilatlar vasitəsi ilə həyata keçirir.

Beləliklə, mühazirədə Dövlət Gömrük Komitəsinin funksiyaları, vəzifə və hüquqları, gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsi formaları, gömrük orqanlarının istintaq, təhqiqat və əməliyyat-axtarış fəaliyyəti və həmçinin, gömrük orqanlarında xidmətkeçmə və gömrük orqanları əməkdaşlarının maddi-sosial təminatı haqqında qeyd ediləcək.

Azərbaycan Respublikasında gömrük işi hüquq-mühafizə orqanları olub, vahid sistem təşkil edən gömrük orqanları tərəfindən həyata keçirilir ki, siz də gələcəyin hüquqşünasları kimi mövzunun köməkliyi ilə bu hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyəti haqqında nəzəri biliklər əldə edəcəksiniz.

Sual 1. Azərbaycan Respublikasında gömrük işi. Dövlət Gömrük Komitəsinin təyinatı və səlahiyyətləri

Dövlətin iqtisadi müstəqilliyinin və iqtisadi təhlükəsizliyinin müdafiəsini həyata keçirən hüquq-mühafizə orqanları sistemində Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanları mühüm yer tutur.

AR Gömrük Məcəlləsinin 1-ci maddəsinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının *gömrük işini* malların və nəqliyyat vasitələrinin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilməsinin qaydaları və şərtləri, gömrük ödənişlərinin alınması, gömrük rəsmiləşdirilməsi, gömrük nəzarəti və gömrük siyasətinin həyata keçirilməsinin digər vasitələri təşkil edir. Verilən tərifin məzmununun dan göründüyü kimi, burada bir neçə anlayış: gömrük sərhədi, gömrük ödənişləri, gömrük rəsmiləşdirilməsi, gömrük nəzarəti və gömrük siyasətinin həyata keçirilməsinin digər vasitələri təşkil edir.

Gömrük işi (gömrük fəaliyyəti) ona görə mövcuddur ki, dövlət sərhədi vasitəsi ilə müxtəlif növ mallar və nəqliyyat vasitələri yerlərini dəyişirlər. Müxtəlif ölkələr arasında dövriyyədə olan daşmar əmlak kütləsinin artması ilə gömrük işinin həcmi və əhəmiyyəti də artır. Gömrük fəaliyyəti - mürəkkəb kompleks anlayışdır, Azərbaycan dövlətinin xarici və daxili siyasəti ilə sıx şəkildə bağlıdır. Onun həyata keçirilməsi prosesində iki qrup məqsəd: iqtisadi və hüquq-mühafizə məqsədləri reallaşdırılır.

Gömrük fəaliyyətinin iqtisadi məqsədləri gömrük işinin fiskal və tənzimləyici funksiyalarının həyata keçirilməsi ilə bağlıdır. Fiskal funksiya gömrük ödənişlərinin tutulması hesabına (rüsurlar, vergilər, yığımlar və i.) dövlət büdcəsinin gəlir hissəsinin doldurulmasına yönəlmişdir. Tənzimləyici funksiya gömrük tariflərinin, qadağanlarının, məhdudiyyətlərinin, icazələrinin, milli iqtisadiyyatın inkişafını stimullaşdırmanın kvo-talaşdırılmasının vasitəsi ilə ölkə bazarını müdafiə etməyə, xarici investisiyanın cəlb edilməsini təmin etməyə və i. qadirdir.

Gömrük fəaliyyətinin hüquq-mühafizə məqsədləri ölkənin təhlükəsizliyinin (dövlətin təhlükəsizliyinin, ictimai qaydanın, əhalinin mənəviyyatının, insanların həyat sağlamlığının müdafiəsi), heyvanların və bitkilərin, ətraf təbii mühitin mühafizəsinin; gətirilən mallara Azərbaycan istehlakçısının maraqlarının müdafiəsinin təmin edilməsinə; narkotik vasitələrin, silahların, bədii əşyaların, tarixi və arxeoloji sərəvətlərin və s. qanunsuz dövriyyəsinin qarşısının alınmasına yönəlmişdir.

Gömrük işi müstəsna olaraq dövlətin inhisarındadır. Gömrük işi sahəsində dövlətin inhisarı vahid gömrük siyasəti, vahid gömrük ərazisi, gömrük sərhədi, gömrük hüququ, gömrük orqanlarının vahid sistemi ilə təmin edilir.

Gömrük orqanları öz fəaliyyətini Azərbaycan Respublikası gömrük ərazisi və gömrük sərhədi hüdudlarında həyata keçirirlər.

Bu gün Azərbaycanda müşahidə olunan dinamik sosial-iqtisadi inkişaf və beynəlxalq iqtisadi sistemə inteqrasiya dövlət gömrük sisteminin təkmilləşdirilməsini, maddi-texniki bazasının modernləşdirilməsini, bütün istiqamətlərdə gömrük işinin beynəlxalq standartlara tam uyğun aparılmasını və bütövlükdə gömrük sisteminin ölkənin sosial-iqtisadi inkişafındakı rolunun daha da artırılmasını zəruri edir.

Qeyd edilənləri nəzərə almaqla Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1 fevral 2007-ci il tarixli sərəncamı ilə "Azərbaycan Respublikası gömrük sisteminin 2007-2011-ci illərdə inkişafına dair Dövlət Proqramı" təsdiq edilmişdir. Bu Proqram dövlətin gömrük siyasətinin həyata keçirilməsində mühüm mərhələ olmaqla qarşıdakı illərdə bu sahənin daha sürətlə inkişafı ilə bağlı əsas vəzifələri, istiqamətləri və yerinə yetirilməli olan tədbirləri müəyyən edir.

Dövlət Proqramının məqsədi Azərbaycan Respublikasında gömrük işi sahəsində dövlət siyasətinin daha uğurla həyata keçirilməsini, ölkənin sosial-iqtisadi inkişafının əsas vasitələrindən biri kimi gömrük sisteminin dinamik inkişafını təmin etməkdən ibarətdir.

Dövlət Proqramının da gömrük sisteminin 2007-2011-ci illərdə aşağıdakı əsas istiqamətlərdə inkişaf etdirilməsi nəzərdə tutulur:

- qanunvericilik bazasının və gömrük tənzimlənməsinin təkmilləşdirilməsi;
- gömrük nəzarəti metodlarının beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması və gömrük prosedurlarının avtomatlaşdırılması;
- qaçaqmalçılığa və gömrük işi sahəsində digər hüquqpozmalara qarşı mübarizənin gücləndirilməsi;
- gömrük infrastrukturunun inkişaf etdirilməsi;
- kadr hazırlığı və beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsi.

Dövlət Proqramının həyata keçirilməsi üzrə beş bölmədən və o cümlədən 87 tədbirdən ibarət olan Tədbirlər Planı təsdiq edilmiş və bu işə DGK ilə birlikdə AR NK-nın, Ədliyyə Nazirliyinin, Xarici İşlər Nazirli-yinin, Maliyyə Nazirliyinin, İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin, Səhiyyə Nazirliyinin, Mərkəzi Bankın, Naxçıvan Muxtar Respublikası Gömrük Komitəsinin cəlb edilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Dövlət Gömrük Komitəsinin təyinatı, funksiyaları, vəzifə və hüquqları

Hal-hazırda Azərbaycan Respublikasında dövlətin daxili və xarici siyasətinin tərkib hissəsi olan vahid gömrük siyasəti həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikasının gömrük siyasətinin məqsədi aşağıdakılardan ibarətdir:

- Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisində gömrük nəzarəti və mal dövriyyəsinin tənzimlənməsi vasitələrindən daha səmərəli istifadənin təmin edilməsi;
- Azərbaycan Respublikasının daxili bazarının qorunması;
- milli iqtisadiyyatın inkişafının stimullaşdırılması;
- Azərbaycan dövlətinin iqtisadi siyasətindən irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsinə kömək edilməsi;

- Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, Gömrük Məcəlləsinə və Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericilik aktlarına uyğun olaraq müəyyən edilən digər məqsədlər.

Azərbaycan Respublikasının gömrük siyasəti gömrük işini beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsinə doğru yönəldir. Azərbaycan Respublikasında gömrük işi hamılıqla qəbul edilmiş beynəlxalq normalar və təcrübə ilə uyğunlaşdırılma və eyniləşdirmə istiqamətində inkişaf etdirilir.

Azərbaycan Respublikasında gömrük işi, hüquq-mühafizə orqanı olmaqla vahid sistem təşkil edən gömrük orqanları tərəfindən həyata keçirilir.

Gömrük orqanları öz fəaliyyətində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını, Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsini,

"Gömrük tarifi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununu və digər qanunvericilik aktlarını rəhbər tutur.

Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanları aşağıdakı əsas funksiyaları yerinə yetirir (AR GM, m. 10):

- ölkənin gömrük siyasətinin işlənilib hazırlanmasında iştirak edir və bu siyasəti həyata keçirirlər;

- icrasına nəzarət Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanlarına həvalə olunmuş qanunvericilik aktlarına riayət edilməsini təmin edirlər; gömrük işini həyata keçirərkən idarələrin, müəssisələrin, təşkilatların və fiziki şəxslərin, həmçinin sahibkarların hüquq və mənafelərinin müdafiəsi üzrə tədbirlər görürlər;

- Respublikanın gömrük sərhədindən malların və nəqliyyat vasitələrinin keçirilməsi qaydalarına riayət olunmasını təmin edirlər;

- gömrük işi sahəsində cinayətlərə, həmçinin gömrük qaydalarının və vergi qanunvericiliyinin pozulmasına qarşı mübarizə aparırlar, narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının, silahın, Azərbaycan xalqının və xarici ölkə xalqlarının bədii, tarixi və arxeoloji sərvətləri olan əşyaların, intellektual mülkiyyət obyektlərinin, yox olmaq təhlükəsi altında olan heyvanların və bitki növlərinin, digər malların Azərbaycan Respublikası gömrük sərhədindən qanunsuz keçirilməsinin qarşısını alırlar; beynəlxalq terrorçuluqla mübarizəyə və Azərbaycan Respublikasının təyyarə limanlarında beynəlxalq mülki aviasiyaın fəaliyyətinə qanunsuz müdaxilənin qarşısının alınmasına köməklik göstərirlər;

- gömrük nəzarətini və gömrük rəsmiləşdirilməsini həyata keçirir və təkmilləşdirir, Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən mal dövriyyəsinin sürətləndirilməsi üçün şərait yaradırlar;

- dövlət təhlükəsizliyinin, ictimai asayişin, əhəlinin mənəviyyatının, insanların həyat və sağlamlığının, heyvan və bitkilərin, ətraf mühitin qorunması, gətirilən malların Azərbaycan istehlakçılarının mənafeyinin müdafiəsi sahəsində tədbirlər həyata keçirilməsinə kömək edirlər; ixrac nəzarətinə düşən malların Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilməsinə nəzarəti həyata keçirirlər;

- müəyyən edilmiş qaydada Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə, Azərbaycan Respublikası Prezidentinə, başqa dövlət orqanlarına,

idarə, müəssisə və təşkilatlara, vətəndaşlara gömrük məsələləri üzrə məlumatlar verilməsini təmin edirlər;

- qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər funksiyaları həyata keçirir.

Gömrük orqanlarının əsas vəzifələri Azərbaycan Respublikasında gömrük işini təşkil etmək və onu təkmilləşdirmək, gömrük siyasətini həyata keçirmək, respublikanın iqtisadi mənafeyini və təhlükəsizliyini qorumaq, gömrük ərazisinin vahidliyini təmin etmək, qabaqcıl gömrük tənzimlənməsi vasitələrinin tətbiqini təşkil etmək, gömrük işinə dair və digər qanunvericiliyə əməl olunmasını təmin etməkdir.

Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanları vahid sistem təşkil edən hüquq-mühafizə orqanlarıdır ki, bu orqanlara rəhbərliyi Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi həyata keçirir. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 30 yanvar 1992-ci il tarixli Fərmanı ilə yaradılmışdır. Dövlət Gömrük Komitəsi (bundan sonra - DGK) öz fəaliyyətində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını, Gömrük Məcəlləsini və digər qanunlarını, Prezidentin fərman və sərəncamlarını, Nazirlər Kabinetinin qərar və sərəncamlarını, eləcə də Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 27 oktyabr 1998-ci il tarixli Fərmanı ilə təsdiq olunmuş "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi haqqında Əsasnamə"ni rəhbər tutur. DGK Azərbaycan Respublikasında gömrük işi sahəsində dövlət siyasətini həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır. DGK ona həvalə edilmiş vəzifələri bilavasitə özü və ya tabeliyində olan gömrük orqanları, idarə və təşkilatlar vasitəsilə həyata keçirir.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin strukturu aşağıdakı qaydada qurulmuşdur:

1. Rəhbərlik:

Sədr

Sədrin birinci müavini

Sədrin müavinləri(3)

2. AR Dövlət Gömrük Komitəsinin (AR DGK) Aparatı:

Katiblik

Gömrük Nəzarətinin Təşkili Baş İdarəsi

Gömrük Sahəsində Hüquqpozmalara qarşı Mübarizə Baş İdarəsi

Maliyyə Tarif və Valyuta Nəzarəti Baş İdarəsi

Statistika və İnformasiya Texnologiyaları Baş İdarəsi

Audit və Risk Analizləri İdarəsi

Kadrlar İdarəsi

Daxili Təhqiqatlar İdarəsi

İstintaq İdarəsi

Xarici Əlaqələr İdarəsi

Mətbuat Xidməti

İşlər İdarəsi

Əsaslı Tikinti və Maddi-Texniki Təchizat İdarəsi

Hüquq Şöbəsi

Analitik Şöbə

Məxfi Şöbə
Mühasibat və uçot şöbəsi
Növbətçi hissə

3. AR DGK-nın sistemində daxil olan gömrük orqanları və təşkilatları:

Naxçıvan MR-in Dövlət Gömrük Komitəsi (NDGK)
Bakı Baş Gömrük İdarəsi Hava Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsi
Xəzər dənizində Azərbaycan Respublikasının İqtisadi Mənafehlərinin
Mühafizəsi İdarəsi Enerji gömrük idarəsi
Astara gömrük idarəsi
Balakən gömrük idarəsi
Biləsuvar gömrük idarəsi
Şirvan gömrük idarəsi
Yevlax gömrük idarəsi
Gəncə gömrük idarəsi
Sumqayıt gömrük idarəsi
Tovuz gömrük idarəsi
Xaçmaz gömrük idarəsi
Xudafərin gömrük idarəsi
Mərkəzi laboratoriya
"Azərterminalkompleks" Təsərrüfat Hesablı Xarici İqtisadi Birlik
Avtomobil təsərrüfatı
Tədris Mərkəzi
Tibbi Xidmət İdarəsi
Gömrük Mühafizə Xidməti
Kinoloji mərkəz

4. Naxçıvan MR DGK-nın sistemində daxil olan gömrük orqanları və təşkilatları:

Naxçıvan Şəhər Gömrük İdarəsi
Sədərək Gömrük İdarəsi
Culfa Gömrük İdarəsi
Naxçıvan Hava Nəqliyyatında Gömrük İdarəsi
Şahtaxtı Gömrük İdarəsi
"Naxçıvanterminalkompleks" Təsərrüfat Hesablı Xarici İqtisadi Birlik

Dövlət Gömrük Komitəsi haqqında Əsasnaməyə əsasən DGK-nın əsas funksiyaları aşağıdakılardır:

- 1) Azərbaycan Respublikasında gömrük işini təşkil etmək və onu təkmilləşdirmək;
- 2) Azərbaycan Respublikasının gömrük siyasətini həyata keçirmək;
- 3) öz səlahiyyətləri daxilində Azərbaycan Respublikasının iqtisadi mənafehlərini və təhlükəsizliyini qorumaq;
- 4) öz səlahiyyətləri daxilində Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinin vahidliyini təmin etmək;
- 5) Azərbaycan Respublikasında qabaqcıl gömrük tənzimlənməsi vasitələrinin tətbiqini təşkil etmək;
- 6) icrasına nəzarət gömrük orqanlarına həvalə olunmuş gömrük işinə da-

ir normativ aktlara və digər qanunvericiliyə əməl olunmasını təmin etmək.

DGK ona həvalə edilmiş funksiyalara əsasən qanunvericiliyə uyğun olaraq hüquq-mühafizə fəaliyyəti ilə bağlı aşağıdakı **vəzifələri** yerinə yetirir:

- müstəqil surətdə, yaxud zəruri olduqda digər hüquq-mühafizə orqanları cəlb edilməklə gömrük nəzarəti zonası rejiminə riayət olunmasına nəzarəti təmin edir, gömrüyün infrastruktur obyektlərinin mühafizə sistemini təşkil edir, Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədinin qorunması məqsədi ilə digər tədbirlər də həyata keçirir;

- gömrük qaydalarının pozulmasına və gömrük orqanlarının normal fəaliyyətinə qəsd edən inzibati xətalara qarşı mübarizəni təşkil edir;

- narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin, silahların, Azərbaycan xalqının və xarici ölkə xalqlarının bədii, tarixi və arxeoloji sərvətləri olan əşyaların, intellektual mülkiyyət obyektlərinin, habelə digər malların gömrük sərhədindən qanunsuz keçirilməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə tədbirlər sistemi hazırlayır və həyata keçirir;

- Azərbaycan Respublikasının dəmir yolu vağzallarında, hava və dəniz limanlarında beynəlxalq nəqliyyat vasitələrinin fəaliyyətinə qanunsuz müdaxilənin qarşısının alınması və beynəlxalq terrorçuluqla mübarizədə AR hüquq-mühafizə orqanlarına köməklik göstərir;

- gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri tərəfindən qaçaqmalçılıq və gömrük işi sahəsində digər cinayətlər, gömrük qaydalarının pozulması işləri və gömrük orqanlarının normal fəaliyyətinə qəsd edən inzibati xətalər haqqında işlər üzrə icraat zamanı, habelə əməliyyat-axtarış tədbirləri həyata keçirilərkən qanunçuluğa əməl olunmasına nəzarəti həyata keçirir;

- qaçaqmalçılığa və gömrük işi sahəsində digər cinayətlərə qarşı mübarizə aparılmasını təşkil edir. AR-in gömrük orqanları tərəfindən bu cür cinayətlər üzrə qüvvədə olan qanunvericilik aktlarına müvafiq olaraq təhqiqat, ibtidai istintaq aparılmasını və əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin həyata keçirilməsini təmin edir.

- Xəzər dənizinin (gölünün) Azərbaycan Respublikasına mənsub olan bölməsində bioloji sərvətlərdən səmərəli istifadə edilməsi və onların qorunması üzrə dövlət siyasətinin hazırlanması və həyata keçirilməsində iştirak edir, öz səlahiyyətləri daxilində bioloji sərvətlərin AR-in gömrük sərhədindən keçirilməsi zamanı mövcud qanunvericiliyin tələblərinin yerinə yetirilməsi üzərində nəzarəti təmin edir.

- qanunvericiliklə ona həvalə edilmiş digər vəzifələri yerinə yetirir.

Dövlət Gömrük Komitəsinin, üzərinə qoyulmuş vəzifələri yerinə yetirmək üçün gömrük siyasətinin təkmilləşdirilməsinə dair təkliflər hazırlamaq; gömrük işi haqqında qanunvericilik aktlarının və digər hüquqi aktların layihələrini hazırlamaq; dövlət təhlükəsizliyinin, ictimai asayişin, əhalinin mənəviyyatının, insanların həyat və sağlamlığının, heyvan və bitkilərin, ətraf mühitin qorunması, daxili bazarın və Azərbaycan istehlakçılarının mənafeyinin müdafiəsi üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsində gömrük orqanlarının iştirakını təmin etmək;

gömrük rejimlərinin hüquqi tənzimləmə xüsusiyyətlərini müəyyən etmək **hüquqları** vardır.

Bunlardan əlavə, Dövlət Gömrük Komitəsinin ona həvalə edilmiş vəzifə və funksiyaları yerinə yetirmək üçün mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları da daxil olmaqla hüquqi-təşkilati formasından asılı olmayaraq, müəssisələrdən və təşkilatlardan, habelə vəzifəli şəxslərdən və fiziki şəxslərdən sənədlər və məlumatlar tələb etmək; rabitə və məlumatların ötürülməsinin xidməti sistemini yaratmaq; tabeçiliyindəki idarə, müəssisə və təşkilatların fəaliyyətinə rəhbərlik etmək, onların əsasnamələrini və nizamnamələrini təsdiq etmək, onların rəhbərlərini təyin etmək, maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin yoxlanılmasını və təftişini həyata keçirmək və Azərbaycan Respublikası qanının vericiliyində nəzərdə tutulmuş digər hüquqları vardır.

Dövlət Gömrük Komitəsi öz səlahiyyətləri daxilində gömrük üzrə Azərbaycan Respublikasının bütün ərazisində qüvvədə olan, bütün dövlət orqanları, hüquqi-təşkilati formasından asılı olmayaraq idarələr, müəssisələr və təşkilatlar, habelə vəzifəli şəxslər və fiziki şəxslər tərəfindən icrası məcburi olan normativ aktlar qəbul edir.

Azərbaycan Respublikasında bütün gömrük orqanlarına rəhbərliyi həyata keçirən Dövlət Gömrük Komitəsinə sədr rəhbərlik edir. Sədr Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edirlər.

Dövlət Gömrük Komitəsinin sədr müavinləri sədrin təklifinə əsasən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilir.

Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri aşağıdakı səlahiyyətlərə malikdir:

- Dövlət Gömrük Komitəsini təmsil edir və digər dövlət orqanları ilə onun qarşılıqlı fəaliyyətini təmin edir;
- müavinləri arasında vəzifə bölgüsü aparır;
- səlahiyyətləri daxilində normativ aktları imzalayır (təsdiq edir) və onların icra vəziyyətinin yoxlanılmasını təşkil edir;
- gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərini, gömrük laboratoriyalarının və tabeçiliyindəki digər idarə, müəssisə və təşkilatların əməkdaşlarını vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edir;
- komitənin struktur bölmələrinin və tabeçiliyindəki digər idarə, müəssisə və təşkilatların əsasnamələrini (nizamnamələrini) təsdiq edir;
- Komitənin müəyyən olunmuş say tərkibi və əmək haqqı fondu hədlərində ştat cədvəlini, idarəetmə aparatının saxlanması üçün smeta xərclərini təsdiq edir;
- öz səlahiyyətləri daxilində gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə və tabeçiliyindəki müəssisələrin işçilərinə xüsusi rütbələr verir;
- ali rəhbər heyətindən olan vəzifəli şəxslərə xüsusi rütbələrin verilməsi haqqında müəyyən edilmiş qaydada təqdimat verir;
- gömrük orqanlarının və tabeçiliyindəki digər müəssisə və təşkilatların işçilərini mükafatlandırır;
- xüsusilə fərqlənmiş əməkdaşlara fəxri adların verilməsi və ya onların dövlət mükafatları ilə təltif olunması üçün müəyyən olunmuş qaydada təqdimat verir;

- gömrük orqanlarının əməkdaşları, gömrük laboratoriyaları və tabeçiliyindəki digər idarə, müəssisə və təşkilatların işçiləri barəsində qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş intizam təsiri tədbirlərini tam şəkildə tətbiq edir;

- ona verilmiş ayrı-ayrı səlahiyyətlərdən tabeçiliyindəki vəzifəli şəxslərin istifadə etməsinə icazə verir;

- qanunvericiliyə uyğutu olaraq digər hüquqlardan da istifadə edir və başqa funksiyaları da həyata keçirir.

Dövlət Gömrük Komitəsində sədrdən (Kollegiyanın sədri) və sədrin müavinlərindən, habelə gömrük orqanlarının, gömrük laboratoriyalarının, tabeçilikdə olan digər idarə, müəssisə və təşkilatların rəhbər işçilərindən ibarət kollegiya təşkil olunur. Kollegiyanın tərkibi vəzifələr üzrə Dövlət Gömrük Komitəsi sədrinin təqdimatına əsasən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən təsdiq edilir. Kollegiya öz iclaslarında Komitənin fəaliyyəti ilə bağlı mühüm məsələlərə baxır, onlar haqqında qərarlar çıxarır və bu qərarların həyata keçirilməsi üçün Komitə sədri tə-rəfmdən müvafiq tədbirlər görülür.

Beləliklə, suala nəticə olaraq onu da qeyd edirik ki, Azərbaycanın sosial-iqtisadi həyatında xüsusi yeri olan DGK, həm də beynəlxalq təşkilatlarla, o cümlədən Ümumdünya Gömrük Təşkilatı, MDB iştirakçısı dövlətlərinin Gömrük Xidməti rəhbərləri Şurası, İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı Gömrük Xidməti Rəhbərləri Şurası, Asiya İnkişaf Bankı tərəfindən maliyyələşən Gömrük Əməkdaşlıq Komitəsi, Avropa Komissiyasının Tasis proqramı çərçivəsində Avropa Gömrüyü, BMT inkişaf proqramı və s. ilə sıx əməkdaşlıq edir.

Hal-hazırda gömrük xidmətinin Milli Avtomatlaşdırılmış Sistemi və "Online" rejimində işləyən vahid korporativ şəbəkə yaradılmışdır.

Sual 2. Gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsi formaları, gömrük orqanlarının istintaq, təhqiqat və əməliyyat-axtarış fəaliyyəti

Gömrük nəzarəti - gömrük işi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə, həmçinin icrasına nəzarət AR-in gömrük orqanlarına həvalə edilmiş, AR-in digər qanunvericiliyinə və dövlətlərarası müqavilələrinə riayət edilməsini təmin etmək məqsədi ilə həyata keçirilən tədbirlər sistemidir (toplusudur). Gömrük qanunvericiliyinə görə AR-in gömrük sərhədi boyunca, gömrük rəsmiləşdirilməsi yerlərində, AR-in gömrük orqanlarının olduğu yerlərdə və AR-in gömrük işini aparan DGK-nın müəyyən etdiyi digər yerlərdə gömrük nəzarəti zonaları yaradılır və rejim qaydaları müəyyən edilir. Gömrük nəzarəti zonalarının yaradılması və onların nişanlanması qaydalarını AR-in Dövlət Gömrük Komitəsi müəyyən edir. AR-in qanunvericilik aktlarında bilavasitə nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla, istehsalat və digər koinin ersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsinə, bu zonalardan malların, nəqliyyat vasitələrinin, hüquqi və fiziki şəxslərin, o cümlədən digər dövlət orqanlarının vəzifəli şəxslərinin belə zonaların sərhədini keçməsinə və bu zonaların daxilində hərəkətinə yalnız AR-in gömrük orqanlarının icazəsi ilə və onların nəzarəti altında yol verilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri gömrük nəzarətini aşağıdakı formalarda həyata keçirirlər:

- gömrük məqsədləri üçün lazım olan sənədlərin və məlumatların yoxlanılması, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədinin buraxılış məntəqələrindən keçirilən malların baytarlıq, fitosanitar, gigiyenik və digər sertifikatlarla (şəhadətnamələrlə) müşayiət olunmasına nəzarət edilməsi;

- gömrük yoxlaması (malların və nəqliyyat vasitələrinin yoxlanması, gömrük nəzarətinin müstəsna forması kimi şəxsi yoxlama);

- malların və nəqliyyat vasitələrinin uçotu;

- fiziki və vəzifəli şəxslərin şifahi sorğusu;

- uçot və hesabat sisteminin yoxlanılması;

- müvəqqəti saxlanma anbarlarının , gömrük anbarlarının , sərbəst anbarların, sərbəst gömrük zonalarının , rüsumsuz ticarət mağazalarının və gömrük nəzarətindən keçirilməli olan malların və nəqliyyat vasitələrinin ola biləcəyi digər yerlərin ərazi və binalarına, həmçinin icrasına nəzarət gömrük orqanma həvalə edilmiş fəaliyyətlərin həyata keçirildiyi digər yerlərə baxış keçirilməsi;

- Gömrük Məcəlləsində və gömrük işinə dair digər qanunvericilik aktlarında nəzərdə tutulan və qanunvericilik aktlarına zidd olmayan digər formalarda (AR GM. m.177).

Gömrük nəzarəti həyata keçirilərkən, insanların həyat və sağlamlığı, heyvanlar və bitkilər üçün təhlükəsiz olan, həmçinin mallara və nəqliyyat vasitələrinə zərər vurmeyən texniki vasitələr tətbiq edilə bilər. Gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsi zamanı şəxslərə, onların mallarına və nəqliyyat vasitələrinə qanunsuz zərər vurulmasma yol verilmir. Qanunsuz zərər vurmuş gömrük orqanları və onların vəzifəli şəxsləri qanunvericiliyə müvafiq olaraq məsuliyyət daşıyırlar.

Gömrük orqanları gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsinə kömək göstərilməsi üçün digər hüquq-mühafizə və nəzarət orqanlarının , mülkiyyət formasından, idarə mənsubiyyətindən və tabeçiliyindən asılı olmayaraq idarələrin, müəssisələrin və təşkilatların mütəxəssislərini, həmçinin ekspertləri cəlb etmək hüququna malikdirlər.

Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən malları və nəqliyyat vasitələrini keçirən, yaxud icrasına nəzarət edilməsi gömrük orqanlarına həvalə olunmuş fəaliyyəti həyata keçirən şəxslər gömrük nəzarəti üçün lazım olan sənədləri və məlumatları bu orqana təqdim etməlidirlər.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri gömrük nəzarətini həyata keçirmək məqsədilə xidməti vəsiqə əsasında gömrük nəzarətindən keçiriləcək mallar və nəqliyyat vasitələri, gömrük nəzarəti üçün zəruri olan sənədləri almaq, yaxud icrasına nəzarət gömrük orqanlarına həvalə edilmiş fəaliyyətin həyata keçirildiyi ərazilərə və binalara daxil olmaq hüququna malikdirlər.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin və onunla birlikdə gedən ailə üzvlərinin şəxsi baqajları; öz deputat və xidməti vəzifələrinin icrası ilə əlaqədar gömrük sərhədindən keçən Milli Məclis deputatlarının , AR-in İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (Ombudsmanm) və Nazirlər Kabineti üzvlərinin şəxsi baqajları gömrük yoxlamasından azaddır.

Gömrük nəzarətinin müstəsna forması olan şəxsi yoxlama gömrük sərhədindən keçən və ya gömrük nəzarəti zonasında, yaxud beynəlxalq təyyarə limanının tranzit zonasında olan fiziki şəxsin icrasına nəzarət gömrük orqanlarına həvalə edilmiş qanunvericiliyin və beynəlxalq müqavilələrin pozulmasının obyektivi olan malları üstündə gizlətməsi və təhvil verməməsi haqqında kifayət qədər əsas olduqda, gömrük orqanının rəisinin və ya onu əvəz edən şəxsin qərarı ilə aparıla bilər.

Şəxsi yoxlama, sanitariya-gigiyenik tələblərə cavab verən təcrid olunmuş yerdə iki həmcins hal şahidinin iştirakı ilə eyni cinsdən olan gömrük orqanının vəzifəli şəxsləri tərəfindən aparılmalıdır. Şəxsin bədən üzvlərini yalnız tibb işçisi yoxlamalıdır. Şəxsin bədənində narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin gizlədilməsi hallarının müəyyən edilməsi üçün tibbi müayinə həkim-narkoloq, həkim olmadıqda isə, feldşer-narkoloq tərəfindən qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir. Şəxsi yoxlama aparılması haqqında DGK-nın müəyyən etdiyi formada protokol tərtib olunur.

Gömrük nəzarətinin formalarından biri də gömrük qanunvericiliyinə riayət edilməsinin təmin edilməsidir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2007-ci il 28 sentyabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq olunan "İnzibati xətlər haqqında işlərə baxmağa səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslərin siyahısı"nın 4-cü bəndinə əsasən, AR DGK adından AR İXM-in 258-ci (öz səlahiyyətləri daxilində), 259-291, 293-295, 325 və 326-cı maddələrində nəzərdə tutulmuş *inzibati xətlər haqqında işlərə* - komitənin sədri, sədrin birinci müavini və müavinləri, komitənin aparatının Gömrük Sahəsində Hüquqpozmalara qarşı Mübarizə Baş İdarəsinin rəisi, onun müavinləri, komitənin sistemində daxil olan: baş gömrük idarələri rəisləri və onların müavinləri; gömrük idarələrinin rəisləri və onların müavinləri; Naxçıvan MR-in DGK-nın sədri, onun müavini baxa bilərlər.

Eyni zamanda, AR İXM-in 412-ci maddəsinə uyğun olaraq həmin məcəllənin 261.2-ci, 263-cü, 264-cü, 266.1-ci, 267-270-ci, 273-276-cı və 281-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş inzibati xətlər haqqında işlərin icraatı komitənin aparatının və komitənin sistemində daxil olan şöbələrin rəisləri, onların müavinləri, bölmə rəisləri, baş inspektorlar, böyük inspektorlar, inspektorlar tərəfindən aparılır.

Azərbaycan Respublikası gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri Gömrük Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada fiziki qüvvə, xüsusi vasitələr və odlu silah tətbiq etmək hüququna malikdirlər. Onlar fiziki qüvvənin, xüsusi vasitələrin və odlu silahın tətbiqi ilə əlaqədar hal-larda fəaliyyət göstərmək üçün xüsusi hazırlıq keçməli, həmçinin bu sahədə yararlı olmaları barədə müntəzəm yoxlanılmalıdırlar.

Gömrük orqanları gömrük işi sahəsində cinayətlər haqqında işlər üzrə təhqiqat və istintaq orqanlarıdır.

Gömrük orqanları tərəfindən təhqiqat və istintaq aparılması AR CPM ilə tənzimlənir. AR CPM-in 214.2.1-ci maddəsinə əsasən, gömrük orqanlarının təhqiqatçıları həmin gömrük orqanlarının müstəntiqlərinin səlahiyyətlərinə aid edilmiş cinayət işləri üzrə təhqiqat aparırlar. Gömrük orqanlarının təhqiqatçıları AR CM-in 207, 209-cu və 224-2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərə dair işlər üzrə təxirəsalınan az istintaq hərəkətləri formasında təhqiqatı, habelə AR CM-in 206-cı, 213-1-ci və 224-1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayət əməlləri üzrə cinayət işi Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən başlanılmışsa, həmin cinayət işləri üzrə təxirəsalınmaz istintaq hərəkətləri formasında təhqiqatı həyata keçirə bilirlər. Gömrük orqanlarının təhqiqatçılarının səlahiyyətinə məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat formasında təhqiqat aid edilməmişdir.

Gömrük orqanları təhqiqatının və istintaqının aparılması gömrük orqanlarının səlahiyyətinə aid edilmiş, qanunvericiliklə cinayət sayılan hüquqazidd əməlləri törətmiş, törədən və ya törətməyə hazırlıq görən şəxsləri aşkar etmək məqsədi ilə, həmçinin gömrük məsələləri üzrə beynəlxalq müqavilələrə uyğun olaraq beynəlxalq gömrük təşkilatlarının, xarici dövlətlərin gömrük və digər səlahiyyətli orqanlarının sorğusu əsasında *əməliyyat-axtanış fəaliyyəti* həyata keçirir. *Gömrük orqanları tərəfindən əməliyyat-axtanış fəaliyyəti* AR CPM, "Əməliyyat-axtanış fəaliyyəti haqqında" Qanun və digər qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir. Gömrük orqanlarının öz təhlükəsizliyini təmin edən əməliyyat-axtanış tədbirləri qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada həyata keçirilir. "Əməliyyat-axtanış fəaliyyəti haqqında" Qanunun 5-ci maddəsinin IV hissəsinə görə poçt göndərişlərinin, teleqraf və digər məlumatların yoxlanılması, mülkiyyət formasından asılı olmayaraq rabitə xidmətləri göstərən, rabitə vasitələri təqdim edən idarə, müəssisə və təşkilatların, fiziki və hüquqi şəxslərin stansiya avadanlığına qoşulmaqla telefon danışıqlarına qulaq asılması, texniki rabitə kanallarından və digər texniki vasitələrdən informasiyanın çıxarılması ilə bağlı əməliyyat-axtanış tədbirləri digər hüquq-mühafizə orqanları ilə yanaşı gömrük orqanları tərəfindən də həyata keçirilir.

Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının qanunsuz beynəlxalq dövriyyəsinin qarşısını almaq və dövriyyədə iştirak edən şəxsləri aşkar etmək məqsədi ilə gömrük orqanları ayrılıqda götürülmüş hər bir

halda xarici dövlətlərin gömrük və başqa səlahiyyətli orqanları ilə razılaşmalara uyğun olaraq və ya Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq müqavilələri əsasında nəzarət altında göndərmə metodundan istifadə edirlər, yəni qanunsuz dövriyyəyə daxil edilmiş narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının öz nəzarəti altında Azərbaycan Respublikasına gətirilməsinə, Respublikadan aparılmasına və ya onun ərazisindən tranzitlə keçirilməsinə yol verirlər. Nəzarət altında göndərmə metodundan istifadə haqqında qərarı Dövlət Gömrük Komitəsi qəbul edir. Nəzarət altında göndərmə metodundan istifadə haqqında qərar qəbul edildiyi hallarda narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının təyinat ölkəsi xarici dövlətlədirsə, bu halda cinayət işi qaldırılmır, qəbul edilmiş qərar barəsində isə dərhal müəyyən olunmuş qaydada Baş prokurora məlumat verilir.

Beləliklə, suala nəticə olaraq onu da qeyd edirik ki, Gömrük orqanlarının əməliyyat-axtarış fəaliyyəti ilə Dövlət Gömrük Komitəsinin və Naxçıvan MR Gömrük Komitəsinin müvafiq idarələri məşğul olur. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 iyun 2001-ci il tarixli "Əməliyyat-axtarış tədbirlərinin həyata keçirilməsində əməliyyat-axtarış subyektlərinin səlahiyyətlərinin bölgüsü haqqında" Fərmanına əsasən, "Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında" Qanunun 10-cu maddəsinin I hissəsinin 4-cü bəndinə aid olan beynəlxalq göndərişlərin yoxlanılması əməliyyat-axtarış tədbirlərini də gömrük orqanları həyata keçirir.

Sual 3. Gömrük orqanlarında xidmət keçmə və gömrük orqanları əməkdaşlarının maddi-sosial təminatı

"Dövlət qulluğu haqqında" Qanunun vətəndaşların dövlət qulluğuna qəbul edilmək hüququna, qulluğa qəbulun müsabiqə və şəffaflıq əsasında keçirilməsinə, dövlət qulluqçularının fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinə və dövlət qulluğunun digər prinsiplərinə aid müddəaları gömrük orqanlarına xidmətə qəbul edilən şəxslərə şamil edilir.

Gömrük orqanlarında xidmət - Azərbaycan Respublikasının hüquq-mühafizə orqanları sisteminə daxil olan gömrük orqanlarının vəzifə, funksiya və hüquqlarını öz peşəkar fəaliyyətləri ilə həyata keçirən Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət qulluğunun xüsusi növüdür.

Gömrük orqanlarında xidmət haqqında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əsaslanır və Gömrük Məcəlləsindən, "Gömrük orqanlarında xidmət haqqında" Əsasnamədən və gömrük orqanlarında xidmətin qaydalarını tənzimləyən digər normativ hüquqi aktlarından ibarətdir.

Gömrük orqanlarında xidmət qanunçuluq, humanizm, müvafiq dövlət hakimiyyəti orqanları qarşısında cavabdehlik, xidməti intizama və etik davranış qaydalarına riayət, xidmət fəaliyyətinin nəticələrinə və ixtisasma görə xidməti irəliləyiş prinsipləri əsasında təşkil edilir.

Vətəndaşların gömrük orqanlarında xidmətə qəbulu könüllülük prinsipi müsabiqə və şəffaflıq əsasında həyata keçirilir. Təhsil səviyyəsinə, peşəkarlığa, səhhətinə, işgüzar və mənəvi keyfiyyətlərinə görə gömrük orqanlarına həvalə edilmiş vəzifələri yerinə yetirə və Azərbaycan Respublikasının dövlət dilini sərbəst bilən vətəndaşlar gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri ola bilərlər. Gömrük orqanlarında vəzifəyə ilk dəfə təyin edilən şəxslər üçün 6 aya qədər sınaq müddəti müəyyən edilə bilər.

Bir qayda olaraq, yaşı 30-u keçmiş vətəndaşlar gömrük orqanlarında xidmətə qəbul edilmirlər.

İkili vətəndaşlığı, digər dövlətlər qarşısında öhdəlikləri olan şəxslər, din xadimləri, məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş qərarı ilə fəaliyyət qabiliyyətli hesab edilmiş, məhkumluğu ödənilməmiş və ya götürülməmiş şəxslər, tibbi rəyə əsasən fiziki və əqli qüsurlarına görə gömrük orqanlarında işləməyə qadir olmayan, gömrük, digər hüquq-mühafizə və ya başqa dövlət orqanlarında əvvəllər yol verdiyi kobud

nöqsanlara və ya qulluqla bir araya sığmayan hərəkətlərə görə bu orqanlardan xaric edilmiş şəxslər gömrük orqanlarına xidmətə qəbul edilə bilməzlər.

Qanunla müəyyən edilmiş müddətli həqiqi hərbi xidmət keçməmiş (qanuni əsaslarla müddətli həqiqi hərbi xidmətə çağırışdan möhlət hüququ olanlar və ya müddətli həqiqi hərbi xidmətə çağırışdan azad edilənlər istisna olmaqla) çağırış yaşlı vətəndaşlar gömrük orqanlarında xüsusi rütbələr nəzərdə tutulmuş vəzifələrə xidmətə qəbul edilmirlər.

Gömrük orqanlarının kiçik heyət vəzifələrinə xidmətə ən azı tam orta və orta ixtisas təhsilli, orta, baş və ali rəis heyəti vəzifələrinə isə yalnız müvafiq ali təhsilə malik olan şəxslər qəbul edilirilər.

Beləliklə, Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri dedikdə, vahid sistemi təşkil edən Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanlarında vəzifə tutan və "Gömrük orqanlarında xidmət haqqında" Əsasnamədə nəzərdə tutulmuş qaydada xüsusi rütbələr verilmiş vətəndaşlar başa düşülür. Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə müəyyən olunmuş nümunə əsasında vəsiqələr verilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin peşə hazırlığı, yenidən hazırlanması və ixtisaslarının artırılması Dövlət Gömrük Komitəsinin tədris müəssisəsində, respublikanın digər təhsil müəssisələrində, habelə xarici dövlətlərin təhsil müəssisələrində müqavilə əsasında həyata keçirilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin sahibkarlıq fəaliyyəti ilə (o cümlədən vasitəçilərin köməyi ilə) məşğul olmaq, "Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında" AR Qanununun 9-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş korrupsiya hüquqpozmaları və korrupsiyaya şərait yaradan hüquqpozmaları törətmək; gömrük məsələləri üzrə üçüncü şəxslərin müvəkkili olmaq, müqavilə ilə mülki-hüquqi xarakterli gömrük işi ilə əlaqədar işləri yerinə yetirmək, öz xidməti vəziyyətindən istifadə etməklə üçüncü şəxslərə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmayan hər hansı bir yardımını göstərmək və bunun müqabilində haqq, imtiyazlar və xidmətlər əldə etmək, təsərrüfat subyektlərinin idarə edilməsində bilavasitə və ya nümayəndə vasitəsilə iştirak etmək, tətillərin təşkili və onların keçirilməsində iştirak etmək, siyasi partiyalar yaratmaq və yaxud onların işində iştirak etmək, əvəzçilik şərti ilə istənilən haqqı ödənilən işi görmək (elmi-tədris və yaradıcılıq fəaliyyətindən başqa) ixtiyarı yoxdur.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə xüsusi rütbələr fərdi şəkildə, ardıcıl qaydada, təhsilləri, olduqları xüsusi rütbədə xidmət müddəti və əmək stajı, tutduqları vəzifədə xüsusi rütbə hədləri, həmçinin bu Əsasnamə ilə nəzərdə tutulan digər şərtlər nəzərə alınmaqla verilir.

Xüsusi rütbələrdə xidmət illəri aşağıdakı kimi müəyyən edilir:

Kiçik heyət:

- 1) gömrük xidməti giziri, tibb xidməti giziri - 5 il;
- 2) gömrük xidməti baş giziri, tibb xidməti baş giziri;

Orta rəis heyəti:

- 3) gömrük xidməti kiçik leytenantı, tibb xidməti kiçik leytenantı - 1 il;
- 4) gömrük xidməti leytenantı, tibb xidməti leytenantı - 2 il;
- 5) gömrük xidməti baş leytenantı, tibb xidməti baş leytenantı - 2 il;
- 6) gömrük xidməti kapitanı, tibb xidməti kapitanı - 3 il;

Baş rəis heyəti:

7) gömrük xidməti mayoru, tibb xidməti mayoru - 4 il;

8) gömrük xidməti polkovnik-leytenantı, tibb xidməti polkovnik-leytenantı - 5 il;

9) gömrük xidməti polkovniki, tibb xidməti polkovniki;

Ali rəis heyəti:

10) gömrük xidməti general-mayoru, tibb xidməti general-mayoru;

11) gömrük xidməti general-leytenantı;

12) gömrük xidməti general-polkovniki;

13) Azərbaycan Respublikasının həqiqi dövlət gömrük xidməti müşaviri.

Gömrük xidməti baş giziri, tibb xidməti baş giziri, gömrük xidməti polkovniki, tibb xidməti polkovniki və daha yüksək rütbələr üçün xüsusi rütbələrdə xidmət illəri müəyyən edilmir.

Xüsusi rütbə gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsinə ömürlük verilir və o, yalnız qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada xüsusi rütbədən məhrum oluna bilər.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri pensiya almaq hüququ ilə xidmətdən azad edildikdə xüsusi rütbəyə, "istefada olan" sözü əlavə edilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən, dövlət nümayəndəsi kimi təmsil olunur və dövlətin mühafizəsi altında olurlar.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin gömrük fəaliyyətinə aid qanuni sərəncamlarının və ya tələblərinin icrası idarə, müəssisə və təşkilatlar, dövlət orqanları və onların vəzifəli şəxsləri, eləcə də digər işçiləri, o cümlədən fiziki şəxslər üçün məcburidir. Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin qanuni tələblərinə və ya sərəncamlarına tabe olmamaq, həmçinin bu şəxslərin üzərinə qoyulmuş vəzifələrin yerinə yetirilməsinə maneçilik törədən hərəkətlər Gömrük Məcəlləsi və Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilmiş məsuliyyətə səbəb olur.

Gömrük orqanlarında xidməti intizam gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri tərəfindən onlara həvalə olunmuş vəzifələrin icrasından və öz səlahiyyətlərini həyata keçirən zaman Azərbaycan Respublikasının qanının vericiliyinə, vəzifə təlimatlarına, habelə Dövlət Gömrük Komitəsinin və bilavasitə tabe olduqları rəislərin əmr və göstərişlərinə əməl etməkdən ibarətdir.

Xidmətdə yüksək müvəffəqiyyətlərə, uzun müddət qüsursuz xidmət və digər nailiyyətlərə görə gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə aşağıdakı həvəsləndirmə tədbirləri tətbiq edilir:

1) təşəkkür elan edilməsi;

2) pul və ya qiymətli əşya verilməsi;

3) Dövlət Gömrük Komitəsinin fəxri fərmanı ilə təltif edilməsi;

4) növbəti xüsusi rütbənin vaxtından əvvəl verilməsi;

5) təltif silahının verilməsi (Dövlət Gömrük Komitəsinin qərarı əsasında);

6) növbəti xüsusi rütbənin tutduğu vəzifə üçün nəzərdə tutulandan bir pillə yuxarı verilməsi;

7) tətbiq edilmiş intizam tənbehinin vaxtından əvvəl geri götürülməsi;

8) döş nişanı ilə təltif edilmə.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsi xidməti intizam qaydalarını pozduqda, ona aşağıdakı intizam tənbehlərindən biri tətbiq edilə bilər:

- 1) irad;
- 2) töhmət;
- 3) sonuncu xəbərdarlıqla şiddətli töhmət;
- 4) aşağı vəzifəyə keçirilmə;
- 5) xüsusi rütbənin bir pillə aşağı salınması;

6) vəzifədən azad etmə (bu halda gömrük orqanının vəzifəli şəxsi DGK-nın sərəncamında ola bilər və həmin müddət ərzində onun gömrük orqanlarından xaric edilməsinə əsaslar olmazsa, o, gömrük orqanlarında işə təyin edilir);

7) gömrük orqanlarından xaric etmə;

8) qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada xüsusi rütbədən məhrum edilməklə gömrük orqanlarından xaric etmə.

Gömrük orqanlarında vəzifəyə bərpa olunmaq üçün əsas Dövlət Gömrük Komitəsinin qərarı və ya qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarıdır.

Gömrük orqanlarının maliyyələşdirilməsi Azərbaycan Respublikasının gömrük qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş mənbələrdən yaranan gömrük sisteminin büdcədən kənar inkişaf fondu və dövlət büdcəsi ilə nəzərdə tutulan vəsaitlər hesabına həyata keçirilir.

Dövlət gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin öz xidməti vəzifələrini vicdanla yerinə yetirmələrinə maddi zəmin yaratmaq məqsədi ilə onların əməyinin ödənilməsinin, maddi-məişət şəraitinin və sosial müdafiəsinin yüksək səviyyədə təşkil olunmasına təminat verilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin əmək haqqı vəzifə maaşlarından, xüsusi rütbələr üzrə maaşlardan, xarici dili bilməyə görə, beş ildən artıq qüsursuz xüsusi xidmətə görə, elmi dərəcəyə görə əlavələrdən, habelə digər əlavələrdən ibarətdir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin əməyinin ödənilməsi şərtləri, bu orqanların hüquq-mühafizə orqanları kimi statusa malik olduğunu nəzərə almaqla müəyyən olunur.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin vəzifə maaşlarına bu orqanlarda xidmət illərinə görə əlavələr Azərbaycan Respublikasının daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fasiləsiz xidmət illərinə görə verilən haqqın məbləğlərinə və hesablanması qaydasına uyğun olaraq ödənilir.

Xidmət illərinə görə əlavələrin verilmə qaydaları Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən müəyyən olunur.

Xidməti vəzifələrinin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar gömrük orqanının vəzifəli şəxsi həlak olduqda, onu sonrakı peşə fəaliyyəti ilə məşğul olmaq imkanından məhrum edən bədən xəsarəti və digər xəsarəti aldıqda, əmlakına zərər vurulduqda qanunvericilikdə hüquq-mühafizə orqanları üçün nəzərdə tutulan qaydada və miqdarda birdəfəlik müavinət verilir və əmlakına dəyən zərər ödənilir.

Bundan başqa, gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri hüquq-mühafizə orqanları üçün nəzərdə tutulan qaydada dövlət tərəfindən icbari şəxsi sığortalanırlar.

Gömrük orqanlarında xidmət etmiş vəzifəli şəxslərin və onların ailə üzvlərinin pensiya təminatı "Əmək pensiyaları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilir. Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin və onların ailələrinin pensiya təminatı hüquq-mühafizə orqanlarında xidmət keçmiş şəxslər və onların ailələri üçün qanunvericilikdə müəyyən edilmiş normalar, qaydalar və şərtlər əsasında həyata keçirilir. Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri təqaüdə çıxdıqdan sonra onların qeydiyyatda olduqları müalicə müəssisələrində tibbi müayinə hüququ saxlanılır.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri digər hüquq-mühafizə orqanlarına xidmətə keçirilərkən, onların gömrük orqanlarında xidmət illəri göstərilən orqanlarda xidmət illərinə daxil edilir və daşdıqları rütbələr saxlanılır. Digər hüquq-mühafizə orqanlarından gömrük orqanlarına xidmətə qəbul edilmiş vəzifəli şəxslərin də həmin orqanlarda xidmət illəri və daşdıqları rütbələr saxlanılır.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin öz funksiyalarını və vəzifələrini yerinə yetirmək üçün aşağıdakı hüquqları vardır:

- gömrük orqanında tutduğu vəzifəyə dair hüquq və vəzifələrini müəyyən edən sənədlərlə tanış olmaq;
- müəyyən edilmiş qaydada xidməti vəzifələrini yerinə yetirmək üçün zəruri olan məlumat və sənədlər almaq;
- xidməti vəzifələrini yerinə yetirmək üçün mülkiyyət formasından asılı olmayaraq müəssisələrə getmək;
- xidməti vəzifələrinə uyğun olaraq qərarlar qəbul etmək və ya onların hazırlanmasında iştirak etmək;
- xidmət illərinə görə, xidmətin nəticələri və ixtisasının səviyyəsi nəzərə alınaraq aqla, əmək haqqının artırılmasına və gömrük orqanlarında xidmət üzrə irəliləmək;
- şəxsi işində olan materiallarla tanış olmaq və zəruri hallarda öz izahatlarını şəxsi işə əlavə etmək;
- DGK-nın saxlanması üçün nəzərdə tutulan vəsaitlər hesabına öz ixtisasını artırmaq və təkmilləşdirmək;
- xidməti illəri nəzərə alınaraq aqla pensiya təminatına malik olmaq;
- şərəf və ləyaqətini alçaldan məlumatların təkzib edilməsi üçün xidməti araşdırmaların aparılmasını tələb etmək;
- həmkarlar ittifaqlarına birləşmək;
- gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin iclaslarında iştirak etmək;
- AR GM-də nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada fiziki qüvvə, xüsusi vasitələr və odlu silah tətbiq etmək;
- qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş digər hüquqlara malik olmaq.

Yuxarıda göstərilən hüquqlara və DGK-nın fəaliyyət istiqamətlərinə müvafiq olaraq gömrük orqanının vəzifəli şəxsi aşağıdakıları etməyə borcludur:

- a) AR-in Konstitusiyasına, qanunlarına və digər normativ hüquqi

aktlarına riayət edilməsini təmin etmək;

b) fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqlarının və qanuni maraqlarının müdafiəsini təmin etmək;

c) gömrük orqanlarının rəislərinin səlahiyyətləri çərçivəsində verdikləri əmr və sərəncamları yerinə yetirmək;

ç) xidməti vəzifələri hüduqlarında fiziki və hüquqi şəxslərin müraciətlərinə vaxtında baxmaq;

d) gömrük orqanlarında müəyyən edilən intizam və xidməti informasiya ilə rəftar qaydalarını gözləmək, vəzifə təlimatlarını yerinə yetirmək;

e) dövlət sirrini və qanunla qorunan digər sirləri qorumaq, xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən ona məlum olmuş məlumatları açıqlamamaq;

ə) gömrük orqanlarının rəhbərləri tərəfindən təsdiq olunmuş planlara uyğun olaraq keçirilən təlimlərdə, toplanışlarda, yarışlarda və digər tədbirlərdə iştirak etmək;

f) xidmət yerinə getmək və qayıtmaq, xidməti ezamiyyətdə olmaq;

g) müalicədə olmaq, müalicə yerinə getmək və qayıtmaq;

ğ) xidməti vəzifələrinin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar vətəndaşların həyat, sağlamlıq, şərəf və ləyaqətinin qorunması, habelə öz şəxsi təhlükəsizliyinin təminatı üzrə hərəkətlər etmək.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin sosial-məişət və tibbi təminatı DGK-nın vəsaiti hesabına həyata keçirilir.

Beləliklə, suala nəticə olaraq onu da qeyd edirik ki, gömrük xidməti general-mayoru və ondan yuxarı xüsusi rütbələr AR-in Prezidenti tərəfindən verilir. Gömrük orqanlarının kiçik, orta rəis və baş rəis heyəti üçün nəzərdə tutulan xüsusi rütbələr (gömrük xidməti polkovniki xüsusi rütbəsi də daxil olmaqla) AR DGK tərəfindən verilir.

"Gömrük orqanlarında xidmət haqqında" Əsasnamənin 40-cı bəndinə müvafiq olaraq, gömrük orqanlarının kiçik heyət, orta rəis heyəti və baş rəis heyəti üçün nəzərdə tutulan vəzifələrin və bu vəzifələrə uyğun xüsusi rütbələrin siyahısı AR DGK tərəfindən təsdiq olunur.

NƏTİCƏ

Beləliklə, mühazirədə qeyd etdik ki, Azərbaycan Respublikasında dövlətin daxili və xarici siyasətinin tərkib hissəsi olan gömrük siyasəti həyata keçirilir.

Gömrük orqanlarının əsas vəzifələri Azərbaycan Respublikasında gömrük işini təşkil etmək və onu təkmilləşdirmək, gömrük siyasətini həyata keçirmək, Respublikanın iqtisadi mənafeyini və təhlükəsizliyini qorumaq, gömrük ərazisinin vahidliyini təmin etməkdir.

Gömrük orqanları icra orqanı olub, xarakterinə görə hüquq-mühafizə orqanıdır, səlahiyyətləri daxilində gömrük işi sahəsində, habelə onunla əlaqədar olan digər idarəetmə sahələri ilə birlikdə, öz vəzifə və funksiyalarını özünəməxsus forma və metodlarla həyata keçirən dövlət orqanıdır.

Dövlət Gömrük Komitəsi ona həvalə edilmiş vəzifələri bilavasitə özü və ya tabeliyində olan gömrük orqanları, idarə və təşkilatlar vasitəsilə həyata keçirir.

Dövlət Gömrük Komitəsi öz fəaliyyətində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını, Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsini və digər qanunlarını, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərman və sərəncamlarını, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərar və sərəncamlarını rəhbər tutur.

Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada gömrük sərhədi boyunca, gömrük rəsmiləşdirilməsi yerlərində, gömrük orqanlarının olduğu yerlərdə və Dövlət Gömrük Komitəsinin müəyyən etdiyi digər yerlərdə gömrük nəzarəti zonaları yaradılır və recim qaydaları müəyyən edilir.

Mövzuda əldə etdiyiniz hüquqi biliklər sizə gələcəkdə bir hüquqşünas və hüquq-mühafizə orqanı əməkdaşı kimi formalaşmağınızda dəyərli köməkçiniz olacaqdır.